

Brist på brådska – en översyn av aktivitetsersättningen (SOU 2008:102)

Riksförbundet för Barn, Unga och Vuxna med Utvecklingsstörning (FUB), Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft och Riksföreningen Autism (RFA) överlämnar härmed ett gemensamt svar på rubricerade betänkande.

Tillsammans representerar vi 40 000 medlemmar med funktionsnedsättningar som omfattas av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), personkretsarna ett och två. Våra medlemmar besitter en omfattande erfarenhet och kunskap om aktivitetsersättningen och dess för- och nackdelar i dagens system. De synpunkter som redovisas nedan vilar på en gedigen erfarenhetsgrund och det är vår förhoppning att socialdepartementet tar tillvara dem i den fortsatta beredningen.

Inledning

Aktivitetsersättningen är en ersättning av avgörande betydelse för våra medlemmar och förslagen i betänkandet har väckt både oro och många nya obesvarade frågor. Många av våra medlemmar behöver mer tid och mer stöd än många andra, för att kunna läsa och förstå även den lättlästa versionen av betänkandet. För att kunna bereda våra medlemmar en rimlig möjlighet att ta del av utredningen och sätta sig in i konsekvenserna av de föreslagna förändringarna har vi därför anhållit om förlängd remisstid. Den extra vecka vi beviljades är helt otillräcklig och vi ser allvarligt på att socialdepartementet inte fäst någon vikt vid skälen bakom vårt önskemål om en längre svarstid. Vi är också undrande inför socialdepartementets beslut den 8 december 2008 att inte formellt bjuda in något av våra förbund att besvara remissen. Av 113 inbjudna remissinstanser har till exempel Pensionärernas Riksorganisation och Lantbrukarnas Riksförbund uppenbarligen ansetts ha mer att tillföra i denna fråga än vi som är direkt berörda av ersättningen. Det har vi mycket svårt att förstå.

Personer med funktionsnedsättning har fortfarande inte samma möjligheter till delaktighet som andra i samhället och arbetslivet. Det är ett faktum, precis som att den enorma arbetslöshet som just nu sprider sig i vårt land ytterligare försvårar inträdet på arbetsmarknaden för unga, särskilt för unga med funktionsnedsättning. Nu behövs konstruktiva förslag och genomtänkta lösningar. Dock anser vi att det finns all anledning att påminna om 90-talet och förarbetena till LSS och den dåvarande departementschefens utgångspunkter inför införandet av rättighetslagen, som känns ytterst relevanta än idag, 16 år senare, också avseende förslagen i detta betänkande:

”Den svenska ekonomin går för närvarande igenom en av sina svåraste perioder. Då sätts vår förmåga till solidaritet och inlevelse på speciellt hårda prov. Ibland förs den fördelningspolitiska debatten som om de flesta svenskar skulle vara ”svaga”. Det riskerar dränka kraven på angelägna förbättringar för dem som har det allra svårast. Det är sällan som de starkaste organisationerna företräder de mest utsatta människorna. Enligt min mening är det angeläget att vi även i svåra tider kan finna utrymme för förbättringar för de mest utsatta till vilka människor med grava funktionshinder hör.” (prop. 1992/93:159 s 43)

Sammanfattning av våra synpunkter

Aktivitetsersättningen – en trygg inkomst med svag koppling till arbetsmarknaden

Då aktivitetsersättningen sattes 2003 var det många handikapporganisationer som välkomnade denna reform. Vi var dock redan då något frågande till att det var Försäkringskassan och inte Arbetsförmedlingen som fick det huvudsakliga ansvaret för denna försäkring, men äntligen skulle unga personer med funktionsnedsättning få samhällets stöd till ett mer aktivt liv och att i görligaste mån kunna närma sig arbetsmarknaden. Våra förväntningar var höga. Den nya ersättningsformen skulle stimulera till aktivitet utan att den ekonomiska tryggheten påverkades i syfte att öka förutsättningarna för att förbättra arbetsförmågan. Och för att den enskilde skulle ges så goda förutsättningar som möjligt skulle Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen samverka med berörda kommunala myndigheter.

Förväntningarna på reformen kom dock snabbt på skam. Det visade sig tidigt att varken Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan hade förutsättningar att klara sitt uppdrag. Det saknades riktlinjer för hur arbetet skulle gå till och samverkan som metod i arbetet mellan myndigheterna var ytterst sällsynt.¹

FUB, Hjärnkraft och RFA är helt ense med utredningen om att aktivitetsersättningen idag inte lyckats uppfylla syftet att stimulera och uppmuntra till aktivitet. I stort sett har de aktiviteter som erbjudits varit av hobbykaraktär (t ex studiecirkelavgifter och träningskort på Friskis&Svettis) som i mycket låg utsträckning ökat våra medlemmars förutsättningar för en förbättrad arbetsförmåga. I Försäkringskassans egna utvärderingar har ofta nämnts att daglig verksamhet enligt LSS är den vanligaste typen av aktivitet inom aktivitetsersättningen, vilket i praktiken ofta inneburit ett obefintligt stöd från Försäkringskassans sida för att stimulera och öka den enskildes arbetsförmåga. Att inte heller tillräckligt stöd att närma sig arbetsmarknaden erbjuds den enskilde inom daglig verksamhet konstateras i Socialstyrelsens Lägesbeskrivning 2008 om daglig verksamhet enligt LSS. En dubbel inlåsning har därmed uppstått för personer som är i särskilt stort behov av aktivt stöd från ansvariga myndigheter.

Vi är inte förvånade över att så få av våra medlemmar lämnar aktivitetsersättningen, men vi menar att ”inlåsningseffekten”, enligt våra erfarenheter, inte bara handlar om ”brist på brådska”. Ibland kan också den enskilde behöva tid, ibland flera år, för att i lugn och ro få orientera sig ut mot arbetsmarknaden. Det kan finnas flera skäl till detta, men tillräckligt med tid framhålls ofta som helt nödvändigt av många av våra medlemmar som har en intellektuell funktionsnedsättning, för att i sin egen takt få pröva sin arbetsförmåga och dess omfattning.

Vi menar således att bristerna med aktivitetsersättningen inte direkt står att finna i själva ersättningen utan snarare i tillämpningen av den, och i bristande resurser, samverkan och normering från de ansvariga myndigheterna. Att det egentligen inte är ersättningen som sådan som är problemet anser vi bekräftas av ett lyckat samverkansprojekt mellan Arbetsförmedlingen Unga Funktionshindrade (UF) och Försäkringskassan i Stockholm, som genomfördes mellan mars 2003 – februari 2005.² Projektet fick så lyckat resultat att arbetssättet har införlivats i ordinarie verksamhet. Oss veterligen är detta tyvärr det enda samarbetsprojektet i sitt slag och vi ser allvarligt på det faktum att UF (och FK), både när det

¹ Strategi för fler personer med funktionshinder i arbete, Rapport till arbetsmarknadsdepartementet februari 2008

² Arbete till unga människor med aktivitetsersättning – samverkan och nya arbetsmetoder. Slutrapport från Projekt Ungdom, Annika Lindstrand februari 2005

gäller organisation och tolkning av uppdraget, att stödja unga med funktionsnedsättning så att de kan få och behålla ett arbete, tycks vara helt unik i landet. Här borde mer ha gjorts från ansvariga myndigheters och regeringens sida för länge sedan.

Utredningens uttalade ambition att motverka en ”inlåsning” i aktivitetsersättningen är givetvis bra och vi delar också utredningens uppfattning att fler människor med funktionsnedsättningar kan arbeta på den öppna marknaden, om den enskilde får rätt stöd från början. Våra medlemmar har länge efterfrågat bättre stöd från Arbetsförmedlingen (samt även kognitiva och andra hjälpmedel) för att kunna ta sig in på arbetsmarknaden, men behoven har dessvärre hittills inte tillgodosetts i tillräcklig utsträckning, vilket enligt vår uppfattning utgör ett väsentligt större problem än ersättningen som sådan.

Vi har även länge framfört önskemål om ett mer flexibelt system än dagens regelverk avseende *de olika nivåerna i sjuk- och aktivitetsersättningen*. Det vore värdefullt om Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan kunde göra helt individuella bedömningar av arbetsförmågan och att en person inte alls behöver bedömas utifrån dagens ”fjärdedelssystem”.

Att vilanderegler och *partiella ersättningar* inte alls ska gå att kombinera med den föreslagna sjukersättning till unga (SU), utan endast tidigast då personen fyller 30 år, anser vi är oacceptabelt och helt i strid med målet att på alla sätt hjälpa unga med funktionsnedsättningar att få ett arbete, med eller utan subvention.

Vi vänder oss starkt mot benämningen ”*sjukersättning till unga*”. Detta är en föråldrad terminologi och det är hög tid att socialförsäkringen uppdateras i detta avseende. Målgruppen är unga som har omfattande och livslånga funktionsnedsättningar, de är inte sjuka. Och det rör sig inte om en socialförsäkring som ska omfatta sjukdomsfall. På samma grunder är dagens sjukersättning för personer över 29 år inte heller en lämplig benämning. En bättre benämning är till exempel socialförsäkring/försäkring för personer med nedsatt arbetsförmåga (SA/FA) eller liknande.

Risk för gråzoner avseende kostnadsansvar och ungas försörjning

FUB, Hjärnkraft och RFA ser en påtaglig risk att unga med funktionsnedsättningar som av någon anledning inte tillräckligt snabbt kommer vidare hos Arbetsförmedlingen (eller som inte har förmåga att till 100 procent delta i aktiviteter eller arbeta i den omfattningen) halkar ur den ekonomiska försörjning som utredningen föreslår, det vill säga *aktivitetsstödet*. Detta med anledning av att SU, enligt förslaget, inte kan kombineras med andra ersättningar och inte beviljas alls om viss arbetsförmåga bedömts kunna utvecklas på sikt, eller att det inte går att bedöma i vilken utsträckning individens funktioner kan komma att utvecklas. Det finns en stor risk att inkomsten måste kompletteras med försörjningsstöd. Vi menar att det inte kan vara i överensstämmelse med vedertagna handikappolitiska principer att unga personer med omfattande funktionsnedsättningar ytterst kan riskera att bli hänvisade till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen, helt eller delvis, under den kanske mest känsliga fasen i livet. Vi befarar att de ungas livssituation vid ett eventuellt tidigt beroende av försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen till och med riskerar leda till långt större passivitet och negativa inlåsnings effekter än dagens system. Dessutom kan problem uppstå inom andra viktiga livsområden för den unge, särskilt möjligheten att etablera sig på bostadsmarknaden.

I utredningen saknas även ett samlat helhetsperspektiv och en analys av andra pågående och avslutade utredningar som berör målgruppen vilket, enligt vår mening, får till följd att de samlade effekterna är omöjliga att urskilja. Som exempel på sådana utredningar, som vi anser är av stor vikt och som berör översynen av aktivitetsersättningen, vill vi nämna LSS-utredningen, Arbetsförmågeutredningen, Studiesociala utredningen och de redan genomförda ändringarna i sjukskrivningsprocessen.

FUB:s, Hjärnkraft och RFA:s åsikt är att utredningens förslag inte kan genomföras innan det att den totala ekonomiska situationen för unga personer med funktionsnedsättning utretts.

Arbetsförmåga bör inte prövas under pågående gymnasieutbildning

Alla unga människor vill använda sina förmågor så långt detta är möjligt, och för personer med omfattande funktionsnedsättningar är det viktigt att få pröva sin arbetsförmåga under ekonomiskt trygga omständigheter. Vi är bekymrade över om aktivitetsersättningen, som en trygg inkomst under en kritisk övergång mellan skola och arbetsliv och eventuell inslussning i Arbetsförmedlingens verksamheter, helt tas bort för vissa av våra medlemmar. Att etablera kontakt med Arbetsförmedlingen efter avslutad gymnasieutbildning kan ta tid och enligt vår kännedom är det ytterst sällsynt bland våra medlemmar att arbetslivsinriktad rehabilitering eller någon arbetsmarknadsåtgärd har påbörjats den 1 juli, då aktivitetsersättning på grund av förlängd skolgång idag upphör.

I betänkandet föreslås att den unge vid 19 års ålder antingen har hel sjukersättning till unga (SU) eller studiehjälpens 1 050:-/m, 10 m/år, i väntan på studiemedlets högre bidragsdel (6 000:-/m, 10 m/år) vid 20 års ålder. En sådan dogmatisk bedömning tror vi kan få mycket negativa konsekvenser och leda till att vissa unga förpassas in i en evig ersättning på grund av en viss diagnos. Enligt vår uppfattning är det vare sig möjligt eller lämpligt att tidigt i livet, redan under gymnasieutbildningen, fastslå i vilken utsträckning unga personer med funktionsnedsättning kommer att kunna arbeta som vuxna. Många av de personer som kan bli aktuella för SU har vid 19 års ålder inga eller mycket begränsade erfarenheter av arbetslivet. Det finns därmed mycket litet underlag för att bedöma personernas arbetsförmåga menar vi, oavsett om en eller flera experter ska bidra till ”en betydligt fylligare och mer uttömmande utredning av den enskildes funktionstillstånd” (s 91). SU ska enligt utredningens förslag endast kunna ges till personer som ”för all överskådlig framtid helt saknar arbetsförmåga” och som har så omfattande funktionsnedsättningar att ”en arbetsförmåga inte heller kan utvecklas med hjälp av olika insatser”. Det är en ytterst grannliga uppgift att göra sådana bedömningar på säker grund.

En särskild ersättning under gymnasieutbildning efter 19 år är befogad

FUB, Hjärnkraft och RFA anser att en ekonomisk ersättning är klart befogad vid förlängd skolgång på grund av funktionsnedsättning och understryker vikten av att en ekonomisk ersättning vid 19 års ålder, då andra ungdomar normalt sett lämnar gymnasieskolan, ges och ses som ett rent försörjningsstöd. Det förekommer att elever med funktionsnedsättningar efter 19 års ålder av olika skäl, relaterade till funktionshinder, inte bor kvar i föräldrahemmet under den senare delen av gymnasietiden. De måste ha en realistisk möjlighet att kunna försörja sig själva och vi vill understryka att föräldrar till unga med funktionsnedsättning inte ska ha ett mer omfattande försörjningsansvar än vad som gäller föräldrar till unga utan funktionsnedsättning.

Förslagen måste ges en realistisk finansiering

Vi tycker det framförs bra tankar i betänkandet om att den unge behöver längre tid både när det gäller förberedande arbetsmarknadsinsatser och t ex praktikperioder, men vi är allvarligt oroad över utredningens tankar om att förslagen kan genomföras endast genom en omfördelning av de anslag som Försäkringskassan idag har för viss del av aktivitetsersättningen till Arbetsförmedlingens verksamhet. Vi tolkar detta som att inga nya medel tillförs och vi kan heller inte utläsa några garantier för att medlen hos Arbetsförmedlingen kommer att fyllas på successivt, om pengarna för en viss arbetsmarknadsåtgärd tar slut, på det sätt som idag sker till socialförsäkringen. Förslagen vilar därför, enligt vår mening, knappast på någon realistisk ekonomisk grund och vi har svårt att våga hoppas på att unga personer med funktionsnedsättning genom förslagen verkligen kommer ges bättre möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden.

För att Arbetsförmedlingen skall ha en rimlig chans att leva upp till de ökade kraven och ansvaret krävs, enligt vår mening, ett avsevärt tillskott av mer resurser, både när det gäller personal och åtgärder/insatser. Alla insatser för målgruppen fordrar generellt sett mycket handläggartid (samtala, motivera, stötta, lotsa, förklara), något som ofta framhålls inte minst av personalen själv vid Arbetsförmedlingen. De resurser som anslås till arbetsmarknadspolitiska program måste därför få motsvarande ökning i form av väsentligt ökat handläggartid inom AF. Vi anser vidare att de insatser i form av ökat arbetsmarknadspolitiskt stöd, som föreslås av utredningen, kräver specialiserade arbetsförmedlare och en specialiserad organisation. Att sådana specialiserade arbetsförmedlingar ska kunna utvecklas över hela landet till dess att utredningens förslag ska sjösättas, vid årsskiftet 2009-10, framstår tyvärr närmast som en utopi.

En helt nödvändig samordning med LSS-utredningens förslag saknas

FUB, Hjärnkraft och RFA är förvånade över att betänkandet inte väger in LSS-utredningens förslag (kap 7.5 om Sysselsättning), eller ens nämner att daglig verksamhet endast ska kunna beviljas om den enskilde är beviljad den nuvarande aktivitets- eller sjukersättningen. En ersättning som, om förslaget genomförs, kanske inte ens finns kvar den 1 januari 2010, då båda utredningarnas förslag föreslås träda i kraft. Det är milt sagt förvirrande; tre myndigheter; kommunen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, alla mycket viktiga för den enskilde, men som efter två stora statliga utredningar fortfarande har mycket oklara ansvarsområden när det gäller den viktiga sysselsättningen.

Såvitt vi kan förstå blir det i praktiken, om LSS-utredningens förslag genomförs, Försäkringskassans prövning av rätten till sjukersättning för unga (SU) som avgör om den enskilde har rätt till daglig verksamhet enligt LSS. Samtidigt som SU, enligt förslaget, bara kan beviljas om Arbetsförmedlingen först gjort en "ordentliga prövning" av den enskildes eventuella arbetsförmåga, alternativt om det tidigt, redan under gymnasieutbildningen, kan bedömas att ingen arbetsförmåga finns överhuvudtaget. Det är uppenbart att den enskilde kan riskera hamna i mycket komplicerade och utdragna ansvarsprocesser myndigheterna emellan, samt riskera att falla mellan väsentligt fler stolar än två.

Brister i grundskolan ger mycket allvarliga konsekvenser

I betänkandet (s 76) anges som en orsak till det stora inflödet i aktivitetsersättningen de stora förändringar i skolan som generellt sett inträffat sedan 90-talet. Då ledde stora årskullar och

en samhällsekonomisk kris bland annat till förändrade arbetssätt i skolan och större undervisningsgrupper. Successivt för alltför många elever mycket illa. När särskolan kommunaliserades förändrades även bedömningar och utredningar av rätten till att gå i särskolan. Utredningen refererar till Skolverket som i en rapport 2006 hävdade att detta troligtvis innebär att personer som egentligen inte hade rätt till särskola ändå erbjöds plats där.

Vi menar att alla barn och unga med funktionsnedsättningar måste få en god grundläggande skolutbildning oavsett om de på grund av utvecklingsstörning har behov av särskolans pedagogik eller inte. Den utveckling som Skolverket har identifierat med en överinskrivning av elever med olika funktionsnedsättningar i gymnasiesärskolan på grunder som har mer med brister i skolans organisation att göra än den enskilda elevens behov av särskolan som skolform, gynnar inte någon elev. Och kan dessutom leda till konsekvenser för den enskilda eleven efter avslutad gymnasieutbildning genom att vissa utbildningsvägar senare i livet inte är öppna för gymnasiesärskolans elever. För att möta den mångfald som grundskolans elever representerar måste situationen i grundskolan radikalt förändras. Varje elev har rätt att respekteras med de förutsättningar och behov han eller hon har. Detta ställer i sin tur krav på skolan och lärarna att anpassa innehåll och undervisningsmetoder till elevernas olikheter. Det måste bli ett slut på den allmänna nedrustningen av skolans resurser därför att det drabbar elever i behov av särskilt stöd synnerligen hårt. Det är i skolan framtiden tar form för alla unga och en ökad ambitionsnivå av insatserna efter skolans slut måste ha påbörjats långt dessförinnan, om nu aktuella förslag ska kunna leda till ökad delaktighet för våra unga med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden.

Kapitelvis genomgång avseende förslagen

Kapitel 2, Unga med aktivitetsersättning

En ny syn på arbetsförmåga

Socialförsäkringen är en grundpelare i samhällets välfärdspolitik, men har successivt genomgått stora förändringar som inneburit att allt högre krav ställs på individen, inte minst när det gäller anpassning och flexibilitet. I utredningen omnämns de nya regler som trädde i kraft den 1 juli 2008 inom sjukförsäkringen och som för aktivitetsersättningens del innebär en ny bedömning av arbetsförmågan. Vid prövning av rätten till aktivitetsersättning ska arbetsförmågan numera prövas i förhållande till förvärvsarbete på ”hela arbetsmarknaden”, istället för som tidigare i förhållande till arbeten som är ”normalt förekommande” på arbetsmarknaden. Dessutom ska vid bedömning av arbetsförmågans nedsättning inte hänsyn längre tas till den försäkrades ålder, bosättningsförhållanden, utbildning, tidigare verksamhet eller andra liknande omständigheter.

Självklart vill också vi i största möjliga utsträckning undvika särregler, men det är samtidigt ett faktum att omfattande funktionsnedsättningar inte så sällan även medför omfattande behov av särskilda anpassningar inom andra livsområden t ex att bo i en viss fysisk miljö, att kunna orientera sig, av assistansstöd och eventuella bostadsanpassningar. Vi avser här inte fördjupa oss i de farhågor vi har kring de skärpta kraven för rätten till ersättningen den ändrade definitionen av begreppet riskerar medföra. Men vi vill starkt understryka att det är helt orimligt att vid en bedömning av rätten till aktivitetsersättning bortse från den enskildes hela livssituation till följd av funktionsnedsättningen. Vi uppskattar att utredningen (s 103) problematiserar kring de två komplicerade begreppen – arbetsförmåga och funktionsnedsättning. Man skriver (s 105) bland annat att arbetsförmåga kan ses som ett samspel mellan individ och miljö där personens kapacitet och omgivningens förutsättningar

samspelar. Ett synsätt vi delar. Någon direkt koppling till den sedan juli 2008 redan genomförda regeln och dess eventuella konsekvenser i praktiken för personer med funktionsnedsättning kan vi dock inte se att utredningen gör, vilket är en brist.

2.3 Nya diagnosgrupper med aktivitetsersättning

Figur 2.3, 2.4

Vi vill uppmärksamma socialdepartementet på att Försäkringskassan i sin dataredovisning av ”nybeviljade aktivitetsersättningar” använder sig av oprecisa och föråldrade benämningar av såväl huvudgrupp; ”psykiska diagnoser”, som benämningar på undergrupper; t ex ”psykisk utvecklingsstörning” och ”genomgripande utvecklingsstörning”. Eftersom utredningen inte har reflekterat över detta och att det kan finnas en risk för snedvridning avseende den tolkning man gör av dessa statistiska uppgifter anser vi att socialdepartementet (socialförsäkringsministern) snarast bör vidta lämpliga åtgärder inom Försäkringskassan angående dessa benämningar. Psykiatriska sjukdomar, till exempel schizofreni, är inte vanligare bland personer med utvecklingsstörning än hos andra människor. Däremot har personer med utvecklingsstörning en ökad sårbarhet för många sjukdomar och en ökad risk för att drabbas av psykisk ohälsa jämfört med andra. Intellectuell funktionsnedsättning/ utvecklingsstörning, autism eller Aspergers syndrom är med andra ord inga psykiska sjukdomar.

Begreppet ”psykisk utvecklingsstörning” uttrangerades dessutom ur lagstiftningen i samband med införandet av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, och är inte längre en korrekt benämning av funktionsnedsättningen utvecklingsstörning. Avseende autism och Aspergers syndrom använder sig utredningen av den övergripande termen ”genomgripande utvecklingsstörning.” I diagnosmanualen DSM-IV-TR (2002) används begreppet Genomgripande störning i utvecklingen, inte att sammanblanda med utvecklingsstörning i FUB:s mening. För att undvika sammanblandning av dessa diagnoser föredrar RFA beteckningen ”autismspektrumtillstånd.” För ytterligare vägledning i frågan hänvisar vi till rapport 2006:5 från Nationell psykiatrisamordning.

Kapitel 3, Ersättning till personer med de mest omfattande funktionsnedsättningarna

Utredningen föreslår att *aktivitetsersättningen avskaffas*. Vissa ungdomar mellan 19 och 29 år med omfattande funktionsnedsättningar får istället rätt till Sjukersättning till unga, SU. SU ska endast kunna beviljas som *hel* ersättning och den ska *inte vara tidsbegränsad*. De nya reglerna föreslås träda i kraft från och med den 1 november 2009, men tillämpas från och med den 1 januari 2010.

Vi finner att utredningen säger emot sig själv då den framhåller att det är omöjligt att prognostisera en ungs arbetsförmåga då den unge inte beretts möjlighet att testa denna förmåga. Man framhåller att den unge måste få ta del av rehabilitering, utbildning, arbetsmarknadspolitiska åtgärder, arbetslivserfarenhet och liknande innan personens arbetsförmåga kan bedömas och ”att utveckla sin arbetsförmåga bör få ta den tid som krävs för personen” (s 88). Men vi frågar oss hur den unge ska ges möjligheter att undersöka sin eventuella arbetsförmåga utan en ekonomiskt trygg situation?

Ovanstående resonemang tar utredningen till intäkt för att *partiella ersättningar från sjukersättningen inte ska vara möjliga förrän en person fyller 30 år*. I sitt resonemang glömmer man helt bort den stora grupp unga människor som redan är i arbete idag, men som arbetar deltid. För många av våra medlemmar innebär funktionsnedsättningen att det inte är

möjligt att arbeta heltid, till exempel på grund av hög stresskänslighet och/eller bristande fysisk ork. Om dessa personer i fortsättningen inte tillåts vara partiellt arbetsföra kan lätt en negativ spiral uppstå med psykisk ohälsa/sjukdom som följd, och i förlängningen en än mer nedsatt arbetsförmåga. Vi utgår ifrån att en sådan konsekvens av förslagen inte är utredningens avsikt.

Att vilanderegler och *partiella ersättningar* inte alls ska gå att kombinera med den föreslagna sjukersättning till unga (SU), utan endast tidigast då personen fyller 30 år, anser vi är oacceptabelt och helt i strid med målet att på alla sätt hjälpa unga med funktionsnedsättningar att få ett arbete, med eller utan subvention. Ett annat problem som vi är starkt kritiska till är den bristande flexibilitet som utmärker den så kallade *vilanderegeln* inom dagens aktivitetsersättning. Idag krävs att ett år förflutit från senaste omprövningen av rätten till ersättningen om vilanderegeln ska kunna tillämpas, oavsett om ersättningen sammantaget har varit beviljad under många år eller inte. Såsom vilanderegeln är utformad idag kan den i praktiken verka direkt hindrande istället för främjande om chansen till ett arbete plötsligt dyker upp. I verkligheten är det inte alltid som en eventuell möjlighet till arbete sammanfaller med Försäkringskassans omprövning av rätten till ersättningen. Inom våra förbund finns medlemmar vars vilja till ett riktigt jobb varit så stor att de helt av sagt sig ersättningen, när vilanderegeln inte kunnat tillämpas, om chansen till ett arbete plötsligt dykt upp. Men de är få. En klar majoritet av våra medlemmar skulle aldrig våga utsätta sig för de ekonomiska risker det medför att pröva ett arbete på hel- eller deltid om inte ersättningen tryggt och snabbt kan erhållas igen, om det inte går bra.

Om det inte är möjligt att uppbära aktivitetsstöd kombinerad med ersättning genom socialförsäkringssystemet är dessa personer hänvisade till att söka ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL). Det anser vi inte är inte förenligt med de handikappolitiska målen, framförallt inte vad gäller jämlikhet i levnadsvillkor. Att vara hänvisad till försörjningsstöd redan i unga år är kränkande och ett ledsamt budskap till de unga personer som på grund av sin funktionsnedsättning inte har förmåga att till fullo kunna försörja sig genom förvärvsarbete. Vi utvecklar detta resonemang i våra kommentarer till kapitel sex.

Utredningen framhåller att det idag råder stora brister i utredningen av unga personers arbetsförmåga och FUB, Hjärnkraft och RFA instämmer i denna bedömning. Vi tycker det är positivt att inte bara läkares kompetens efterfrågas då bedömningar av arbetsförmåga ska göras utan att även professionella som exempelvis arbetsterapeut, sjukgymnast, specialpedagog och psykolog lyfts fram som viktiga i sammanhanget. Det behövs en mycket mer fyllig/heltäckande utredning av den enskildes funktionstillstånd än vad som idag görs då rätten till aktivitetsersättning bedöms.

I betänkandet (s 89) framhålls att endast personer med mycket omfattande funktionsnedsättningar ska kunna komma i fråga för SU. Sådana tillstånd exemplifieras med personer som har vissa omfattande CP-skador, grav eller måttlig utvecklingsstörning, vissa traumatiska hjärnskador samt fosterskador eller kromosomavvikelse som medför komplicerade funktionsnedsättningar. Som mindre omfattande funktionsnedsättningar bedömer man exempelvis Aspergers syndrom, ADHD, ångestillstånd och depressioner. Sådana tillstånd anser utredningen inte enskilt kunna grunda rätt till SU. Vi ser stora problem med rekvisiten för rätten till SU och finner ”sorteringen” olycklig. Aspergers syndrom (AS) är exempelvis en funktionsnedsättning som kan ge upphov till mycket omfattande funktionshinder i arbetslivet. De svårigheter som AS kan ge upphov till negligeras allt för ofta på grund av att dessa personers svårigheter inte syns på ytan. Och det krävs särskild

kompetens för att kunna bedöma personer med AS:s funktionsnedsättning, något som, enligt vår erfarenhet, alltför ofta saknas. Individuella bedömningar av arbetsförmågan (efter avslutad skolgång) måste givetvis göras, men vi vänder oss starkt mot denna schabloniserade bild av en mycket heterogen grupp.

Kapitel 4, En framtid i fattigdom – behov av en radikal reform

Utredningen föreslår att möjligheterna att införa *en särskild ”mer generös” ersättning* till personer med funktionsnedsättningar som aldrig kommer att kunna arbeta snarast utreds.

Vi uppskattar att utredningen ser seriöst på de stora ekonomiska svårigheter de idag helt otillräckliga och inkomstbaserade ersättningsnivåerna inom socialförsäkringen skapar för våra medlemmar. Allt fler av våra medlemmar med funktionsnedsättningar lever i fattigdom på en försörjningsstödsnivå som inte endast är tillfällig utan för närvarande tycks livslång. Och precis som beskrivs i utredningen vet vi att många föräldrar kontinuerligt tvingas bidra till sina vuxnas barns försörjning för att det dagliga livet åtminstone någon gång ibland ska innehålla mer än livets nödort, till exempel en semesterresa, en ny vinterkappa eller fritidsaktiviteter i vardagen. Många föräldrar vill inte heller utsätta sina vuxna barn för stressen att varje månad behöva uppsöka den kommunala socialtjänsten för att ansöka om kompletterande försörjningsstöd, utan ger hellre av sina egna medel till sina barn. Hyrorna i bostäder med särskild service eskalerar dramatiskt och den viktiga handikappolitiska principen om att inte själv tvingas bära kostnader som uppstår till följd av funktionsnedsättningen, och som poängterades av socialministern i samband med införandet av LSS, är i det närmaste helt satt ur spel. Situationen är ovärdig ett, trots aktuell finanskris, oerhört välmående land som Sverige och för oss naturligtvis helt oacceptabel.

FUB, Hjärnkraft och RFA förväntar oss att den utredning som nu förhoppningsvis startar med det snaraste utgår från ett helhetsperspektiv på den ekonomiska situationen för personer med funktionsnedsättningar och granskar alla de ersättningar som idag finns för vuxna över 19 år inom socialförsäkringarna. Det vill säga förutom handikappersättningen även *bostadstillägget* vars nivåer numera också är helt otillräckliga i förhållande till hyresutvecklingen på bostadsmarknaden. Bostadstillägget (BTP)³ är idag ett inkomstprövat tillägg till sjuk- och aktivitetsersättningen. Det kan inte vara utredningens avsikt att även bostadstillägget ska slopas för våra unga medlemmar.

I detta sammanhang anser vi det relevant att även peka på *Handikappersättningen*⁴ vars syfte är att ekonomiskt kompensera den som behöver extra hjälp eller har extra kostnader på grund av varaktig sjukdom eller funktionsnedsättning. Ersättningen är numera varken rättvis eller tillräcklig som statlig ekonomisk kompensation. Och Försäkringskassans bedömning är idag mycket hård, exempelvis blir avslag på självklara merkostnader allt vanligare. Från

³ Lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. Bostadstillägg kan idag utges även om aktivitets- eller sjukersättningen utges med tre fjärdedelar, halv eller en fjärdedel. Samt till den vars ersättning har vilandeförklarats enligt 16 kap. 16 § AFL.

⁴ Vi vill påminna om att Försäkringskassan redan i juli 2006 fick i uppgift att göra en kunskapsöversikt och kartlägga problem som kan förekomma inom ersättningen och i april 2007 slogs fast ett flertal allvarliga problem med ersättningen. Bland annat konstaterades att nivåerna inom ersättningen ger upphov till vissa negativa konsekvenser för dem som behöver stödet mest, det vill säga personer som har merutgifter som överstiger 69 % av prisbasbeloppet. Samma förhållande gäller personer som har merutgifter strax under 28,5 % av prisbasbeloppet, och inget eller litet hjälpbehov. Den gruppen kan bli helt utan kompensation för sina merutgifter, vilket kan medföra kännbara ekonomiska konsekvenser, särskilt fört personer som saknar förankring på arbetsmarknaden och tvingas leva på socialförsäkringens låga garantinivåer.

handikapprörelsen har vi under många år påtalat problemen med handikappersättningen, men ingenting har hittills hänt.

Vi hade önskat att utredningen haft tillräckligt med tid till sitt förfogande så att problemet föreslagits en lösning redan inom utredningens ram. Istället måste vi vänta på att ännu en utredning ska undersöka detta och vi vädjar till ansvarig departementschef att omgående prioritera detta synnerligen allvarliga problem. Vår åsikt är att utredningens förslag inte bör genomföras innan det att den totala ekonomiska situationen för unga personer med funktionsnedsättning utretts.

Kapitel 5, Förlängd skolgång

Förslaget innebär att merparten av dem som enligt dagens regler har rätt till aktivitetsersättning för förlängd skolgång istället kommer att få *studiehjälp under den tid som de avslutar sina grundläggande studier på gymnasienivå*. Studiehjälpen ska ges under samma förutsättningar som för ungdomar utan funktionsnedsättning.

Om en person inte avslutat sina grundläggande studier senast under det första kalenderhalvåret det år personen fyller 20 år, ska personen ha rätt till *studiemedel med det högre bidragsbeloppet 6 000 :-/m*.

Utredningens uppfattning är att aktivitetsersättningen för förlängd skolgång har fungerat som en olycklig inkörsport till att senare få ersättningen till följd av nedsatt arbetsförmåga. Vi upprepar att vi inte tror att det är ersättningen som sådan som skapar inlåsningseffekten, även om den än idag kan uppfattas, särskilt av ansvariga myndigheter, som en "förtidspension" och en tidigt bedömd "arbetsförmåga", trots att ersättningen endast är ett rent försörjningsstöd under skoltiden. Det stora hindret är, enligt våra erfarenheter, framförallt samverkansbrister i övergången mellan skola och arbetsliv och oacceptabelt stora organisatoriska och kvalitativa skillnader mellan landets arbetsförmedlingar när det gäller ett kompetent mottagande av den unge. Därtill vill vi, som också nämnts inledningsvis, starkt betona de allvarliga brister som finns i stort sett över landet när det gäller övergången mellan daglig verksamhet och arbetsmarknaden för den som behöver förberedelse och stöd för att komma ut på arbetsmarknaden.

Grunden för ett framtida deltagande i arbetslivet bör givetvis läggas redan under gymnasietiden till exempel genom individuellt passande praktikplatser, social träning etcetera. Men många av våra medlemmar behöver mer tid, efter avslutad gymnasieutbildning, att orientera sig inför övergången till vuxenlivet och för att förbereda sig för arbete, boende och fritid. Många viktiga vuxenfrågor inträffar ofta samtidigt efter avslutad gymnasieutbildning och inte så sällan har bostadsfrågan hög prioritet som ett första steg i frigörelseprocessen. Att då tidigt riskera hamna i SU-gruppen, som bedömts sakna arbetsförmåga för all framtid, kan radikalt försämra självkänslan och förutsättningarna att ta sig ur ersättningen efter några år.

Det är förvisso även så att bland våra medlemmar finns personer som har så omfattande funktionsnedsättningar att det tidigt i livet kan konstateras att de inte står till arbetsmarknadens förfogande. För dem är det bra med utredningens förslag att slopa dagens krav på kontinuerliga omprövningar.

Utredningen skriver (s 118) att det är en olycklig sårslösning att vissa personer idag erhåller finansiering för sina grundläggande studier inom ramen för sjukförsäkringen. Istället framhålls att det ordinarie studiestödssystemet bör hantera behovet av ekonomiskt stöd under

den tid som grundläggande utbildning pågår och att stödet i sin helhet därför bör administreras av CSN. Resonemanget haltar betänkligt, anser vi, bland annat genom förslaget om en ny ersättning till unga (SU), eftersom detta per definition innebär en särlösning. Vi hävdar bestämt att det inte heller är lämpligt att dela upp unga människor i en A och B-grupp när det gäller arbetsförmåga redan under den grundläggande skolutbildningen. Många kommer att befinna sig i en gråzon där slumpen avgör om Arbetsförmedlingen öppnar sin dörr eller inte, efter skolans slut.

Förlängt försörjningsansvar

FUB, Hjärnkraft och RFA vill understryka att inte heller föräldrar till unga med funktionsnedsättning i grundläggande utbildning ska behöva skuldsätta sig, eller åläggas ett större och mer omfattande försörjningsansvar än vad som gäller andra föräldrar. Det är en mycket viktig rättvisefråga. Föräldrabalken (kap 7:1) som reglerar förälders underhållsskyldighet i förhållande till barnet talar generellt om en skyldighet tills barnet fyllt 18 år, som kan utsträckas till 21 år, om barnet fortfarande går i skolan vid den tidpunkten. Lagstiftningen beaktar inte de särskilda villkor avseende försörjningsansvaret som gäller för föräldrar som har barn inom gymnasiesärskolan, som i regel aldrig har fullföljt sin grundläggande skolutbildning före 21 års ålder. Inte heller beaktas situationen för föräldrar vars barn på grund av annan funktionsnedsättning måste förlänga sin skolgång.

Vi hävdar att Föräldrabalken rent faktiskt missgynnar föräldrar som har barn med funktionsnedsättningar avseende deras försörjningsansvar och vill fästa socialdepartementets uppmärksamhet på detta. Även lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag tar sin utgångspunkt i att unga vanligtvis börjar sitt vuxenliv vid 19 års ålder och då ska ta ansvar för sin egen försörjning. I förarbetena till regelverket framhålls att familjer med barn som har funktionsnedsättning har merkostnader jämfört med andra familjer. Merkostnaderna har dessa familjer så länge barnet bor i föräldrahemmet (prop. 1997/98:152, s 130).

Studiehjälp istället för aktivitetsersättning

Enligt förslaget tas det så kallade *förlängda barnbidraget* bort, vilket vi uppskattar. Benämningen är ålderdomlig och uttrycker ett förbarnsligande av elever med funktionsnedsättningar som är på väg att bli vuxna. Vi finner det även märkligt att det för närvarande inte finns någon begränsningsregel för samtidig utbetalning av aktivitetsersättning och förlängt barnbidrag. Det har inneburit att elever efter 19 års ålder i vissa skolor uppburit två förmåner samtidigt under hela sin skoltid, vilket naturligtvis inte är rimligt.

Redan 2003 i samband med den statliga utredningen Ekonomiskt stöd vid ungdomsstudier (SOU 2003:28) framhöll vi att självklart ska unga med funktionsnedsättningar studera under samma ekonomiska förutsättningar som andra unga i gymnasieskolan, så långt detta är möjligt med hänsyn till funktionsnedsättningen. Att man har en funktionsnedsättning får dock inte innebära att man missgynnas ekonomiskt i förhållande till andra elever eftersom orsaken till en förlängd skolgång, för en majoritet av våra medlemmar, inte är något eget val utan en konsekvens av funktionsnedsättningen.

För att förtydliga vad vi menar med att ekonomiska förmåner måste utformas med hänsyn till innebörden av att vara ung med funktionsnedsättning kan vi ta den, enligt vår mening otillräckliga, *föreslagna studiehjälpen*.

Studiehjälpen föreslås till alla elever upp till och med första halvåret det år de fyller 20 år som ett alternativ till aktivitetsersättningen, bortsett från den grupp som ges en "valfri" rätt till SU till unga redan från 19 års ålder. Det förlängda barnbidraget utges idag 12 mån/år jämfört med utredningens förslag om 10 mån/år. Vi anser att de extra två månaderna motiveras av att unga med funktionsnedsättning har väsentligt större svårigheter att få t ex ett sommarjobb och att de därför också har mycket svårare att bidra till familjekonomin under tonårstiden jämfört med unga utan funktionsnedsättning. Det är en realitet som man inte kan bortse från hur gärna vi än skulle önska att sommarjobben och arbetsmarknaden var lika tillgänglig för alla unga människor.

Studiehjälpen bör enligt vår uppfattning i första hand utökas till 12 månader/år, gärna för hela målgruppen elever så länge de befinner sig i grundläggande utbildning och utgå som ett generellt bidrag till och med juni det år eleven fyller 19 år, då en klar majoritet unga avslutar sin gymnasieutbildning. Efter 19 år vid förlängd skolgång pga funktionsnedsättning måste, om nuvarande aktivitetsersättning ska fasas ut, ett fullgott alternativ erbjudas som ett försörjningsstöd (precis som idag) under resterande tid inom grundläggande skolutbildning.

En garanterad rätt till det högre bidraget i studiemedlet

Utredningen föreslår att ungdomar som inte har avslutat sina grundläggande studier på gymnasienivå senast under det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år ges *en garanterad rätt till studiemedel med det högre bidragsbeloppet 6 000 :-/ mån (10 mån/år)*

Vi anser att förslaget visserligen är mycket intressant som ett sätt att försöka hitta ett ekonomiskt alternativ till nuvarande aktivitetsersättningen under gymnasietiden, men att det i så fall måste utökas till att omfatta 12 mån/år. För dem som vid 19 års ålder har faktiska kostnader för sitt boende och inte kan komma ifråga för bostadstillägg måste möjligheten att kompenseras med ett fungerande bostadsbidrag utredas. Den frågan berörs överhuvudtaget inte i utredningen.

Enligt dagens regler för bostadsbidrag till unga utan barn mellan 18-29 år beviljas bostadsbidrag för bostadskostnader över 3 600:-/m inte alls. Detta kan följaktligen vara helt otillräckligt i enskilda fall och tvinga fram en stressande beroendesituation av kompletterande försörjningsstöd varje månad. Det anser vi inte stärker den unge eleven i gymnasieskolan inför ett eventuellt utträde på arbetsmarknaden. Vi vill påminna om att det är ytterst ovanligt med så låga hyror som max 3 600:-/m i bostäder med särskild service enligt LSS.

Bra är den föreslagna möjligheten till bibehållet bidragsbelopp i händelse av behov av lägre studietakt eller kortare eller längre uppehåll i studierna som måste göras av skäl som uppstår till följd av funktionsnedsättningen.

Vår sammanfattande bedömning när det gäller förslaget om en högre bidragsdel är att förslaget, trots en god ambitionsnivå, ändå inte är tillräckligt genomtänkt för att den ska kunna genomföras enligt föreslagen utformning.

Studiemedlets bidragsdel ges inte längre samtidigt med aktivitetsersättning (s 129)

FUB, Hjärnkraft och RFA vill uppmärksamma socialdepartementet på vissa negativa konsekvenser för vuxna som senare i livet behöver repetera och fylla på sina baskunskaper t ex i viktiga kärnämnen och för att träna andra förmågor. Sedan den 1 januari 2007 är det inte

längre möjligt att ansöka om studiemedlets bidragsdel (2 572:-/m) för den som samtidigt uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning. Regeländringen har medfört konsekvenser som möjligen inte förutsågs men som slagit hårt mot personer med funktionsnedsättningar som önskat studera vid t ex folkhögskola i vuxen ålder. Flera av våra medlemmar har helt tvingats avbryta sina studier för att ekonomin inte räcker till för att betala också en eventuell fast boendekostnad på hemorten.

Vi kan väl förstå principen om att ersättningar från två olika trygghetssystem inte kan lämnas samtidigt för samma ändamål, men kan inte acceptera att våra medlemmar av ekonomiska skäl utestängs från ett helt nödvändigt livslångt lärande som dessutom kan vara en förutsättning för att stärka sina konkurrensmöjligheter inför ett utträde på arbetsmarknaden.

Vi förväntar oss att socialdepartementet snarast agerar för en hållbar lösning av problemet.

En ekonomisk situation som skiljer sig från andra

Utredningen resonerar på s 133 om att utgångspunkten vid utformningen av t ex studiestödet för unga med funktionsnedsättning är att deras ekonomiska villkor ska vara desamma som för andra ungdomar. Detta med stöd av att samhället bör ersätta eleverna för de merkostnader som uppkommer med anledning av funktionsnedsättningen på annat sätt och i betänkandet hänvisas till bland annat handikappersättningen. Det är uppenbart att utredningen inte har tillräcklig kunskap om handikappersättningens aktuella brister (som beskrivits ovan), eller ens känner till att det faktiskt inte finns någon annan ersättning för närvarande som träder in för att kompensera för merkostnader.

Det är tyvärr fortfarande så att personer med funktionsnedsättningar har avsevärt sämre levnadsvillkor, också ekonomiskt, än vad som gäller för andra. Därför tycker vi att det är fel att, som utredningen gör, åberopa handikapplanens mål om jämlika levnadsvillkor (s 133), som skäl för att förändra studieekonomin under grundläggande utbildning så att den i praktiken blir sämre och inte bättre än idag.

Kapitel 6, Arbetsmarknadspolitiskt stöd till unga

Vi delar alltså inte utredningens åsikt att det är olämpligt att bygga vidare på den befintliga aktivitetsersättningen. Det är inte i konstruktionen av den nuvarande försäkringen som bristerna finns, utan istället i tillämpning, normering och utebliven samverkan mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och, i förekommande fall, berörda kommunala instanser. Utredningen framhåller att det är antalsutvecklingen avseende elever med förlängd skolgång som är den främsta anledningen till utredningens förslag. Därför är det, enligt vår mening, också i skolan som en rejäl satsning erfordras samt, i stora drag, reformer i enlighet med de förslag som läggs i kapitel fem. Detta är, enligt vår mening, ett mera effektivt och framgångsrikt sätt att minska antalet personer som kommer ifråga för aktivitetsersättning, i stället för att, som utredningen drastiskt föreslår, slopa ersättningen i sin helhet.

Vi är helt ense med utredningen om att unga personer med funktionsnedsättning behöver ett mycket *mer kompetent stöd och mer verkningsfulla insatser* för att komma ut på arbetsmarknaden. Att undergräva den ekonomiska tryggheten för unga personer med omfattande funktionsnedsättningar är dock inte rätt åtgärd för att komma till rätta med problemet. Att hänvisa unga personer med funktionsnedsättning till försörjning genom

aktivitetsstöd i stället för aktivitetsersättning innebär de facto en mycket lägre inkomst för dessa personer.

Vi vill återigen hänvisa till det goda exemplet som vi nämner ovan; samverkansprojektet mellan FK Stockholm och AF Unga Funktionshindrade Stockholm. Detta exempel visar att aktivitetsersättningen kan fungera som ett regelverk både för att ge ett gott arbetsmarknadspolitiskt stöd och en ekonomisk trygghet under ungdomsåren. Vi förordar bestämt att ett liknande arbetssätt implementeras nationellt, bland annat i enlighet med erfarenheterna från FAROS.⁵

Utredningen har rätt i att det är olyckligt att Försäkringskassan har det huvudsakliga ansvaret för aktiviteterna inom aktivitetsersättningen. Vi kan dock inte se att det skulle vara omöjligt att förskjuta ansvaret för aktiviteterna inom ersättningen och en bedömning av arbetsförmågan till Arbetsförmedlingen med bibehållen aktivitetsersättning.

FUB, Hjärnkraft och RFA instämmer i att Arbetsförmedlingens verksamhet riktad mot personer med funktionsnedsättning är alltför begränsad. Den behöver utökas och förstärkas, men även blir mer specialiserad. *SIUS-konsulenterna* skulle kunna vara ett utmärkt stöd för en person som vill och kan närma sig arbetslivet, men det finns flera brister i deras nuvarande uppdrag. Exempelvis uppfattar många SIUS-konsulenter att det inte ingår i deras uppdrag att bistå den arbetsökande med att hitta och söka arbeten som kan vara möjliga för personen. Detta är dock något som vi anser är nödvändigt för många av våra medlemmar, då man kan ha svårt med abstrakt tänkande, svårt med ingångsättning och att formulera och skicka jobbsökningar. Regelverket för SIUS-konsulenternas arbete behöver alltså bli tydligare.

Det är även en stor brist att SIUS-konsulenterna inte ges möjlighet till specialisering. Detta är ett problem som många SIUS-konsulenter vi varit i kontakt med pekat på. De förväntas kunna bemöta och ge stöd till personer med många olika individuella behov, men det är svårt att öka den egna kompetensen och kunskapsnivån eftersom de alltför ofta möter personer med en, för dem, helt ny problematik. Detta väcker frustration och en känsla av otillräcklighet och är naturligtvis inte heller bra för de personer som är i behov av stöd.

Vi välkomnar utredningens förslag att den enskildes behov ska styra längden på en förberedande insats och att det inte anges en ”bortre gräns” för arbetsförberedande insatser.

Vi hävdar bestämt att en omfattande funktionsnedsättning måste kunna få medföra att en person inte alltid kan stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid. Dessa personer ska ändå kunna omfattas av ett ekonomiskt skyddsnät i form av en socialförsäkring. Utredningen framhåller att det finns unga som på grund av sin funktionsnedsättning endast kan arbeta deltid, men man skriver motsägelsefullt nog att dessa personer behöver kombinera sin anställning med olika förberedande insatser. Detta ska göras för att på sikt skapa förutsättningar för att utöka arbetsförmågan. Att personerna deltar i sådana insatser är ett krav för att de ska komma ifråga för aktivitetsstöd. Utredningen bortser här från den stora grupp unga som redan befunnit sig på arbetsmarknaden under ett antal år och som efter olika arbetslivserfarenheter funnit att de inte har förmåga att arbeta heltid. All deras energi går åt till att klara ett deltidsarbete och idag uppbär dessa personer delvis aktivitetsersättning. Att förvänta sig att de ska öka sin arbetsförmåga genom att delta i ”arbetsförberedande insatser” är inte verklighetsförankrat. I många fall skulle krav på att delta i sådana insatser leda till att

⁵ Samverkansprojekt rörande rehabilitering mellan AF och FK, vars arbetssätt nu permanentats.

de förbrukar all den energi som behövs för att klara deltidsarbetet. Vi vill understryka att vissa funktionsnedsättningar innebär en hög stresskänslighet. Dessa personer behöver mycket tid för återhämtning och det är inte rimligt att hävda deltagande i arbetsmarknadsprogram som ett absolut krav för aktivitetsstöd.

Offentliga arbetsgivare

Utredningen konstaterar att det är små och medelstora företag som idag är bäst på att bereda unga med funktionshinder anställning. Den offentliga sektorn bidrar inte alls i samma utsträckning vilket vi anser är uppseendeväckande. Här hade vi velat se att överläggningar med regeringen redan hade ägt rum, innan förslag lagts om att unga funktionshindrade måste ut på arbetsmarknaden i långt större utsträckning, eftersom ”problemet” varit känt en längre tid. Det hade vi uppfattat som en seriös satsning.

Attitydförändringar fordras

Det krävs helt klart en attitydförändring hos arbetsgivarna, såväl inom privat som i synnerhet inom offentlig sektor, till alla slags ”avvikande beteenden och funktionsnedsättningar” för att fler personer med funktionsnedsättning ska kunna komma ut på arbetsmarknaden. För att uppnå förändrade attityder krävs också intensiva informations- och utbildningsinsatser från statens sida. Förslag som skulle kunna få sådana effekter saknas tyvärr i betänkandet.

Stockholm som ovan

Eva Nordin Olsson
Förbundsordförande
Riksföreningen Autism

Anna-Lena Krook
Förbundsordförande
Riksförbundet FUB

Gun-Britt Kristianson
Förbundsordförande
Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft

/Lena Almvik
Ombudsman
Riksföreningen Autism
08-441 02 23

/Ingela Stade
Ombudsman
Riksförbundet FUB
08-50 88 66 44

/Marie-Jeanette Bergvall
Förbundssekreterare
Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft
08-447 45 34